

مبانی فقهی مسئولیت کرونا و تأثیر آن بر سبک زندگی

www.ketab.ir

تألیف:

عبدالمعید بقه

دکتر سوسن نریمانی

(عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی گرگان)

سرشناسه	:	پدغه عبدالمعید ۱۳۴۴-
عنوان و نام پدیدآور	:	مبانی فقهی مسئولیت کرونا و تأثیر آن بر سبک زندگی / تألیف عبدالمعید پدغه، سوسن نریمنی.
مشخصات نشر	:	گرگان: انتشارات نوروزی، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری	:	۸۴ص.
شابک	:	978-622-02-2135-7
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۸۱ - ۸۳؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	:	کروناویروس‌ها - جنبه‌های مذهبی - اسلام Coronaviruses -- Religious aspects -- Islam کروناویروس‌ها - ایران - جنبه‌های اجتماعی Coronaviruses -- Iran -- Social aspects کووید-۱۹ - ایران - سیاست دولت COVID-19 (Disease) -- Government policy -- Iran مسئولیت (فقه) - ایران Liability (Islamic law) -- Iran بیماری‌های واگیر نو پدیده - ایران - پیشگیری Emerging infectious diseases -- Prevention -- Iran بیماری‌های واگیر - انتقال Communicable diseases -- Transmission
شناسه افزوده	:	نریمنی، سوسن، ۱۳۵۴-
رده بندی کنگره	:	۶/۳۳۳BP
رده بندی دیویی	:	۲۸۵/۳۷
شماره کتابشناسی ملی	:	۸۴۱۰۳۷

مبانی فقهی مسئولیت کرونا و تأثیر آن بر سبک زندگی

تألیف: عبدالمعید پدغه - سوسن نریمنی

صفحه آرا و ویراستار: صبورانوری کبیر

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۱

مشخصات ظاهری: ۸۴ ص

قطع: وزیری

شمارگان: ۱۰۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۰۲-۲۱۳۵-۷

چاپ و نشر: نوروزی-۰۱۷۳۲۲۴۲۲۵۸

قیمت: ۵۰۰۰۰ تومان

نشانی: گلستان، گرگان، خیابان شهید بهشتی، بازار رضا(ع)، ۰۱۷-۳۲۲۴۲۲۵۸

دورنگار: ۰۱۷-۳۲۲۲۰۰۴۷ آدرس الکترونیکی: Entesharate.noruzi@gmail.com

سایت انتشارات: www.Entesharate-noruzi.com

فهرست

۱۱		مقدمه
۱۵		فصل اول :
۱۵		مبانی و مفاهیم مسئولیت فقهی در برابر کرونا
۱۶		مفهوم شناسی حق
۱۸		جایگاه حقوق
۲۰		اقسام حقوق
۲۰		۱- حقوق خدا
۲۱		۲- حقوق خویشتن
۲۲		۳- حقوق مردمان
۲۴		۴- پیامدهای پایبندی به حقوق دیگران
۲۵		۵- پیامدهای زایل کردن حقوق دیگران
۲۷		۶- تصریح به ایفای تعهد و مسئولیت پذیری در مقابل دیگران
۲۸		۷- حقوق مردم و اعتنای دولت
۲۸		۸- مسئولیت دولت در برابر مردم در حقوق و قانون
۲۸		۸-۱- اصل تکلیف دولت به اقدامات موضوع تأمین سلامت
۲۹		۸-۲- اصل فراگیری عادلانه :
۲۹		۹- ادله فقهی مسئولیت در برابر مردم
۳۰		۹-۱- آیات
۳۳		۹-۲- روایات
۳۷		۹-۳- عقل
۳۸		۱۰- قابلیت سنجی رابطه استناد و تکالیف دولت در بیماری های مسری

۳۸	۱۱-تنقیح در رابطه استناد.....
۴۱	۱۲-تکلیف دلت در مواجهه با بیماری های مسری.....
۴۱	۱۲-۱-هشداردهی متناسب با اوضاع.....
۴۲	۱۲-۲-تسهیل امور بهداشتی.....
۴۲	۱۲-۳-مقابله با جرائم ارتكابی.....
۴۳	۱۳-سیاست های ملی گرایانه دولت ها در مقابله با کووید-۱۹.....
۴۴	۱۴-اطلاع رسانی و آموزش برای پیشگیری.....
۴۵	۱۵-تعطیلی مدارس و دانشگاه ها.....
۴۵	۱۶-اقدامات مربوط به اقتصاد و کسب و کار.....
۴۶	۱۷-کرونا و اعتماد عمومی به دولت.....
۴۹	فصل دوم :
۴۹	قواعد فقهی ناظر بر بیماری کرونا و انتقال آن.....
۵۰	مفهوم کرونا در لغت.....
۵۰	معنای اصطلاحی کرونا.....
۵۱	کرونا در اصطلاح پزشکی.....
۵۱	مبانی اعتبار هنجارهای فقهی کرونایی.....
۵۲	فقه عبادت.....
۵۳	فقه مسؤولیت؛ قصاص، دیه و ضمان.....
۵۴	مسؤولیت کیفری؛ قصاص، دیه و تعزیر.....
۵۵	مسؤولیت مدنی؛ ضمان شرعی.....
۵۶	فقه طب.....
۵۶	قواعد فقهی ناظر بر بیماری کرونا.....
۵۷	قاعده لاضرر.....
۵۹	قاعده «دفع ضرر محتمل».....
۶۰	قاعده «وجوب حفظ نفس».....
۶۰	۱-حفظ نفس نسبت به خود.....

۶۱	۲- حفظ نفس نسبت به دیگران
۶۲	۳- قاعده «حرمت همکاری بر پلیدی»
۶۳	بررسی ابعاد فقهی انتقال بیماری
۶۴	احکام شرعی شخص متوفی بیماری کرونا
۶۵	فصل سوم:
۶۵	تاثیر کرونا در سبک زندگی دینی و مسئولیت در برابر آن
۶۶	۱- تعطیلی مناسک جمعی و اجتماعات دینی
۶۶	تعلیق مناسک جمعی دینی و مناسک جایگزین
۶۷	هیئت های مجازی
۶۷	۲- اجرای مراسم ترحیم مجازی
۶۸	۲-۱- زیارت آنلاین
۶۹	۲-۳- استفاده از رسانه های جمعی به ویژه تلویزیون
۷۰	۳- کرونا و آینده دینداری
۷۰	۳-۱- کاهش نقش اجتماعی دین و بحران دینداری
۷۰	۳-۲- بازگشت دین به عرصه اجتماع
۷۱	۴- تاثیر دین داری در مقابله با بحران کرونا
۷۳	۵- دین گرایی در پسا کرونا
۷۴	رفتار دینی در بوته آزمایش تغییر و تسامح
۷۵	خداگرایی از نتایج کرونا و شرور
۷۵	احیای سنت های بهداشتی دینی
۷۶	۶- اسباب کثی از زندگی حقیقی به مجازی!
۷۷	۷- مراتب امر معروف و نهی از منکر در باب بیماری های واگیردار
۷۹	نتیجه گیری
۸۱	منابع

در حال حاضر بیماری های واگیردار نوظهور از نوع کشنده در حال افزایش بوده که سالیانه باعث مرگ بسیاری می گردد که از جمله آنها می توان به بیماری ناشی از کووید ۱۹ کرونا اشاره کرد و ویروس های کرونا گروه بزرگی از ویروس ها هستند که می توانند حیوانات و انسان ها را آلوده کنند و باعث بروز ناراحتی های تنفسی شوند این ناراحتی ها ممکن است به اندازه سرماخوردگی خفیف یا به اندازه ذات الریه شدید باشند در موارد نادر، ویروس های کرونای حیوانی ، انسان ها را آلوده می کنند و سپس بین آنها سرایت پیدا می کنند این ویروس در حال حاضر تبدیل به عامل بیماری واگیردار جهانی یا به عبارتی ، پاندمی شده است . بر اساس اظهار نظر متخصصان شایع ترین راه انتقال این ویروس از طریق انتقال قطرات تنفسی فرد آلوده با سرفه یا عطسه صورت می گیرد ویروس کووید ۱۹ در مرحله ی اول از طریق قطرات بزاق یا ترشحات بینی فرد بیمار هنگام عطسه و سرفه منتقل می شود بنابراین رعایت اداب تنفسی بسیار مهم است .

ویروس کرونا چنان زلزله ای در فرهنگ ، اقتصاد ، اخلاق ، الهیات و روابط ایجاد کرده که می توان اظهار کرد که جهان پسا کرونا با جهان پیشا کرونا به طور قطع متفاوت خواهد شد . ویروس کرونا زندگی مردم را تغییر داده و بر رفتار مذهبی و دینی مردم تأثیر گذاشته مناسک عبادی جمعی را تعطیل کرده ، حرم ها ، درب مساجد و مشاهد مشرفه را بسته و آیین مذهبی تعطیل و تکفین اموات را لغو و محدود کرده است. ویروس کرونا علاوه بر دین به حوزه حقوق عمومی و دستگاههای اداری و دولتی را تحت تأثیر قرار داده و دولت ها را به حمایت های اقتصادی و معیشتی از مردم واداشته است این همه تغییر و تأثیر از ویروسی که اندازه آن یک میکرون هم تجاوز نمی کند. بیماری کرونا ویروس (COVID19 ۲۰۱۹) یک بیماری تنفسی نوظهور است که توسط یک ویروس جدید ایجاد می شود . این بیماری بسیار عفونی و علائم اصلی آن شامل تب ، سرفه خشک، خستگی و تنگی نفس است . و همچنین با سندرم اختلال حاد تنفسی ، شوک سپتیک ، اسیدوز متابولیک و خونریزی و عملکرد انعقادی مشخص می شود اگر چه علت اصلی انتقال ویروس هنوز قابل بررسی است ، اما پژوهش ها نشان می دهد

کرونا و ویروس ، مشابه سارس می تواند از طریق حیوانات مانند خفاش ها به انسان منتقل شود. البته گویا کرونا نیامده که برود و دست کم این ویروس در کنار سایر میکروب ها و ویروس ها جا خوش خواهد کرد اگر خیلی خوش بینانه بیندیشم ، به نظر می رسد در آینده قرار است که این ویروس با وجود کنترل شدن، گاه گاهی انسان ها را بیازارد و یا بیشتر به بهداشت و پیشگیری دعوت کند. پس لازم است مسئولیت مردم و دولتها در مقابل این ویروس مشخص شده و اثرات آن بر سبک زندگی جهت ترسیم حد و حدود مسئولیت بررسی شود .

به لحاظ فقهی ، حقوقی و اخلاقی خود بیماری واگیر یا همه گیر به عنوان یک امر طبیعی موضوع حکم نیست؛ زیرا اساساً آنچه در بیماری اتفاق می افتد ، موضوع طبیعی است که البته موجب اختلال در عملکرد یا ناراحتی و حتی مرگ برای شخص می گردد و از آن رو که ابتلا به آن گسترده و مسری بوده آن را بیماری واگیر و همه گیر می نامند . با توجه به جایگاه مقوله حیات در نظام های هنجاری ، باید مبانی اخلاقی و حقوقی ناظر به مواجهه با مقوله حیات و سلامتی مورد توجه قرار گیرد. همچنین از آنجا که این عمومی شدن خطر سبب عدم امنیت روانی نیز می گردد ، به لحاظ اجتماعی عنصر امنیت روانی نیز اهمیت می یابد . ما در این کتاب مسئولیت دولت و مردم در قبال این بیماری که موجب تغییر در سبک زندگی دینی مردم شده است بررسی می کنیم و سبک زندگی دینی را جهت مشخص کردن حد و حدود مسئولیتها. موضوع قواعد و احکام فقهی و حقوقی در مواجهه با بیمار و بیماری ، غالباً فعل یا ترک فعل است . در اینجا باید نسبت رفتار را با این گونه بیماری ها تبیین کرد . برای شناخت نسبت رفتار با بیماری همه گیر و ارائه قواعد مربوط با آن لازم است نوع بیماری به لحاظ ابتلا و شیوع بررسی شود . بررسی ویژگی های بیماری به عنوان طرف رابطه در قواعد و احکام حقوقی در دو سطح صورت می گیرد: نخست در سطح ابتلا و ویژگی های آن و دیگری در سطح چگونگی پیشگیری و مواجهه و درمان . به خوبی روشن است بحث دوم مرتب بر موضوع اول می باشد ؛ یعنی زمانی می توان افعال مربوط به مواجهه را بررسی کرد که چگونگی ابتلا به بیماری و شیوع آن تبیین شده باشد . مسئولیت مردم و حکومت ها در این بحران چگونه است . نوع نگاه مذهبی مردم در مسئولیت پذیری و خود مدیریتی در بحران ها از جمله بیماری کرونا

بسیار مشهود است و در مقابل بیماری باعث تغییر در مدل مراسمات مذهبی شده است. در مساجد با فاصله حضور یافتن و از تجمع پرهیز کردن نمونه این تغییرات است. در دوران کرونا، دین‌گرایی، خدا‌باوری و اساساً باورها شکل و شمایل متفاوتی یافته‌اند و گویا باید توجه بیشتر به دین و خدا‌گرایی گسترده تری را انتظار داشته باشیم و پایبندی به باورها عمدتاً شکل جدی‌تر و جدیدتری به خود خواهد گرفت. هر چند این یکی از فرصت‌ها و زیبایی‌های جدید در زندگی ماوراگرایی ماست اما تهدیدات ویژه‌ای را هم در پاسخ به نیازهای عاطفی و زندگی دینی انسان معاصر به ارمغان می‌آورد. حوادث و بیماری‌ها باعث می‌شوند که انسان افزون‌بر توجه به پاسخگویی به نیازهای جسمی و درمانی، به نیازهای روحی و روانی نیز اهمیت دهد. در این میان دینداران و مذهبی‌ها به سبب وابستگی به آئین خاص می‌توانند موجبات التیام خود و دیگر انسان‌ها را فراهم آورند اما غیر متدینان از خلا معنوی رنج می‌برند. پیروان ادیان، به ویژه دین اسلام با کتاب و سنت به یاری خود و دیگران می‌آیند. شیعه و مکتب اهل بیت (ع) دارای آموزه‌های الهی، توصیه‌های معصومان (ع) و به ویژه ادعیه و پناهگاه تمام لحظه‌های مراجعه‌کنندگان است بنابراین، دولت برطبق اصول حقوقی و شرعی واجد مسئولیت مدنی خواهد بود. علاوه بر این، به نظر می‌رسد نظریه قرارداد اجتماعی، ناکارآمدی مبانی سنتی، نظریه دولت متعارف و نظریه دولت مسئول، از جمله مهم‌ترین مبانی جبران خسارت از بزه دیدگان توسط دولت می‌باشند. جواد چنانی خلفی (۱۴۰۰) در پایان نامه خود تحت عنوان بررسی تأثیر کرونا بر صادرات شرکت‌های کوچک و متوسط هدف از تحقیق حاضر، بررسی تأثیر کرونا بر صادرات شرکت‌های کوچک و متوسط بود. نتایج تحقیق نشان داد: کرونا بر عرضه و تقاضا در شرکت‌های کوچک و متوسط تأثیر مثبت و معنادار دارد. کرونا بر درآمد شرکت‌های کوچک و متوسط تأثیر منفی و معنادار دارد. کرونا بر مشاغل و حقوق کارمندان شرکت‌های کوچک و متوسط تأثیر مثبت و معنادار دارد. کرونا بر در دسترس بودن منابع مالی برای شرکت‌های کوچک و متوسط تأثیر مثبت و معنادار دارد. شهناز نوحی (۱۳۹۹) در مقاله خود تحت عنوان نقش سلامت معنوی و مقابله مذهبی در پیش‌بینی اضطراب مرگ در بیماران مبتلا به ویروس کرونا نتایج نشان داد سلامت معنوی و مقابله مذهبی می‌تواند اضطراب مرگ را

در بیماران و با تقویت ابعاد معنویت می توان اضطراب مبتلا به ویروس کرونا پیشب ینی کند مرگ ناشی از بیماری را در بیماران مبتلا به کرونا کاهش داد. حسین ایمانی جاجرمی (۱۳۹۹) در مقاله خود تحت عنوان پیامدهای اجتماعی شیوع ویروس کرونا در جامعه ایران داده های به دست آمده نشان می دهد که این بحران بر حوزه هایی چون خانواده و آموزش ، روابط کار و برخی گروه های اجتماعی مانند زنان ، کودکان ، صاحبان مشاغل خرد و مهاجران بیشترین پیامدها را داشته است . در پایان مقاله راه کارهایی مانند ضرورت اتخاذ رویکرد انسجام اجتماعی به موازات سیاست فاصله اجتماعی پیشنهاد شده است .

سید مهدی جوکار (۱۴۰۰) در مقاله خود تحت عنوان مبانی فقهی حقوقی تکالیف دولت در وجوب پیشگیری و کنترل بیماری های مسری بیان می دارد . در فقه امامیه و قوانین ایران ، عقلا و شرعا می توان بر اساس ضوابطی روشن تحت عنوان رابطه استناد ، تکالیف و مسئولیت هایی مشخص و مستند به ادله اربعه و قواعد فقهی در وجوب پیشگیری و کنترل بیماری های مسری خصوصا کرونا برای دولت اسلامی قائل شد .